

6. Кривенко В. Г. Прогноз изменений климата Евразии с позиций концепции его циклической динамики / В. Г. Кривенко // Всемирная конференция по изменению климата : тезисы доклада. - М., 2003. - С. 514.
7. Можливі наслідки зміни клімату / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://climatechange.ru/node/119>.
8. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2010 році. - К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2011. - 254 с.
9. Олійник Я. Б. Загальне землезнавство: підручник / Я. Б. Олійник, Р. П. Федоришак П. Г. Шищенко. - К.: Знання-Прес, 2008. - 342 с.
10. Осадчий В. І. Температура повітря на території України в сучасних умовах клімату / В. І. Осадчий, В. М. Бабіченко // Український географічний журнал. - К.: Академперіодика, 2013. - № 4. - С. 32-39.
11. Перше національне повідомлення щодо питань зміни клімату / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://esco-ecosys.ru/2003_3/art32.htm.
12. Приходько М. М. Зміна клімату та її наслідки у Карпатському регіоні / М. М. Приходько // Фізична географія та геоморфологія. - К. : ВГЛ «Обрії», 2012. - Вип. 1 (65). - С. 178-186.
13. Приходько М. М. Екологічна безпека природних і антропогенно модифікованих геосистем : монографія / М. М. Приходько - К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2013. - 201 с.
14. Причини зміни клімату / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://climatechange.ru/node/118>.
15. Climate, agriculture and food security: A strategy for change. - Alliance of the CGIAR Centers, 2009. - 45 p.
16. <http://www.rfbr.ru>
17. <http://news.battery.ru>
18. <http://www.obozrevatel.com>

Ткачук Т.

Науковий керівник – доц. Таранова Н.Б.

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ КЛІМАТУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Метою цієї статті є з'ясувати хто з науковців займався метеорологічним і кліматологічним вивченням території області.

Кліматичні дослідження у XIX столітті не можна назвати постійними чи довготривалими. Проте, у багатьох творах польських вчених, що стосувалися території України (в нашому випадку Поділля), зустрічаються досить повні і чіткі описи клімату того чи іншого району.

Однією з найвизначніших і найповніших праць польських вчених, в яких були згадки про Поділля є «Словник географічний Королівства Польського та інших країв слов'янських», що вийшов за редакцією Броніслава Хлебовського та Владислава Валевського [8]. «Словник» має 15 томів. Саме у восьмому томі охарактеризовано клімат Подільської губернії. Автори зазначають, що клімат регіону є помірним, теплим, таким, що сприяє огородництву та рільництву. Проте, для південного сходу характерними є певні несприятливі явища – там вітри часто приносять шкоду – посухи.

На той час метеорологічні станції були в Сокольці, Тарасовці при фабриках цукру, Кам'яні. Польські вчені використовували дані метеорологічних станцій для кращого опису клімату: зима починається від листопада і триває до березня, іноді буває коротшою. Цікавими є такі факти: морози, бувають від -15° до -27°, а у 1870 році до -30°. Частими є відлиги. В лютому характерними є сильні вітри і буревії. Весна починається в березні і триває до кінця травня. Може бути суха, а може бути й дощова. Весняні заморозки в квітні нищать фруктовий цвіт на деревах. Сівба наступає зі сходженням снігів («сій в болото, буде злото» - такою примовкою характеризують Б. Хлебовський та В. Валевський особливості посівних робіт на Поділлі). Літо починається наприкінці травня і триває до половини вересня. Температура досягає +27° у тіні і до +35° на сонці. Жнива починаються наприкінці червня, а на півночі Поділля - пізніше. Осінь буває суха і з доброю погодою. Іноді навіть до середини листопада тепло [8].

Характерною ознакою клімату є досить значна кількість опадів. За рік випадає 550-600 мм. За порами року: на весні 142 мм, влітку 232 мм, восени 116 мм, а взимку 78 мм). Тобто, найбагатшим на опади сезоном року є літо.

Вони виділяють два кліматичних типи, що були на Поділлі: височинний та яружний. Височинний виокремлюється досить значними різницями температури зими і літа, яружний - набагато рівніше, м'якше, тепліше. Найбільш м'який і теплий клімат мають південно-західні

місцевості Поділля. У «Словнику» підкреслюється відома з давнини цінність цих земель. Автори посилаються на відомого на той час поділлєзнавця В. Марчинського, який зазначає, що весна в умовах «ярів» починається на тиждень швидше і на тиждень пізніше буває зима. Коли на височині ще не розтанув сніг, в яру вже починають квітнути дерева. Далі краєзнавець зазначає, що в «ярах» є надзвичайно сприятливі умови для культури тонких сортів тютюну, садовини, городини, винограду [4]. Також зазначається, що на півдні Поділля вирощують кавуни, дині, кукурудзу, виноград, тютюн турецький. Все досягає раніше, ніж на півночі, чому сприяє теплий, рівний клімат. Середня температура зими $+0,4^{\circ}$, весни $+9,2^{\circ}$, літа $+22,8^{\circ}$, осені $+6,1^{\circ}$. Вони обґрунтовують чудове життя у Подільському краї тим, що характер клімату здоровий, місцевість припіднята, пагорбкувата, овіяна чистими різнобічними вітрами, ліси розташовані пропорційно, води чисті і здорові.

У іншого польського дослідника М. Недзвецького відомості про клімат частини Поділля зустрічаються у творі «*Повіт Підгаєцький під поглядом географічним, статистичним і історичним*», що вийшов у Станіславові у 1896 році [4]. Автор обґрунтовує поділ місцевості Підгаєцького повіту на два типи клімату. Цікавим є те, що дослідник не тільки описує клімат, але і пов'язує з ним типи ґрунту та рослинності.

М. Недзвецький зазначає, що «західний» клімат Підгаєцького повіту є м'яким та здоровим, так як гори і ліси захищають цю його частину від сильних вітрів.

«Східний» же клімат подібний до загальноподільського, що визначає відповідний тип ґрунтів та рослинності. На східних землях поширені чорноземи. На західних землях чорноземи зустрічаються лише місцями, а в основному - це глиниста і піщана земля [4].

Важливими для вчених-кліматологів є й відомості Г. Бельке щодо клімату у його книзі «*Нарис історії натуральної Кам'яця-Подільського...*» [1]. Цікавим є те, що дослідник характеризував клімат не Поділля загалом, не окремого повіту, а міста - Кам'яця-Подільського. Г. Бельке зазначає, що зима у Кам'яці-Подільському нестала, морози і сніги - нетривалі. Проте, іноді морози сягають $-27(-30)^{\circ}\text{C}$. Осінь тепла до половини листопада. Буває до $+19^{\circ}\text{C}$ наприкінці жовтня. Весна вітряна, а в останній місяць тепла, як літо. Вчений аналізуючи особливості клімату цієї місцевості зазначає, що гори Товтри і Медобори, що знаходяться на північний схід від Кам'яця-Подільського, відіграють таку ж роль для нього, як Карпати для Закарпаття. У книзі Г. Бельке описані також погодні феномени - сильний град у червні і метеор, що впав у 1728 році [1].

Томаш Свенцький у праці «*Опис старожитньої Польщі*», зазначає, що коли у інших краях ще лежить сніг, на Поділлі вже квітнуть дерева, раніше досягають фрукти й овочі [9].

Досить повний і достовірний опис клімату представляє у своєму творі «*Повіт Могилівський в губернії Подільській...*» Владислав Побуг-Гурський [7]. За його даними весна в повіті починається 20 березня і є нетривалою, так як триває 2 місяці до 20 травня, потому настає літо, що триває близько 3 і 2/3 місяця до 10 вересня. Для повіту Могилівського характерна більш висока температура, ніж для інших районів. Осінній період триває два з половиною місяці і продовжується до 25 листопада. Характерним для нього є: посушливий вересень і значний спад температури близько половини жовтня. Зима - морозна, панує 4 місяці [7].

Владислав Побуг-Гурський зазначає, що вітри переважають, як і у південно-східній частині краю, північно-західні і західні. Повітря є сухішим, ніж в інших районах, особливо на початку осені. Сума річних опадів є нижчою за інші райони не лише Поділля, але і Польщі (крім заходу Польщі і півночі). В Могилівському повіті і кількість днів з опадами є найменшою поміж інших районів. Попри те, опади часто є раповими. Загалом, найсухіший період характерний для липня. В червні ж і у серпні досягається процентний максимум опадів. Кінець літа і початок осені сухий, а дощі найчастіше випадають з другої половини вересня, а потім в другій половині жовтня [7].

Автор «*Повіту Могилівського в губернії Подільській...*» пише, що клімат місцевості такий, що огородинство і рільництво мають його враховувати. Тож, висаджуються озимі через погоду то рано, то пізно. Посіви весняні люди мусять швидко збирати, так як у той час можливі зливові дощі. Літо ж посушливе, тому для трав не дуже сприятливе. Єдине, що розвивається без проблем - це злакові.

В. Побуг-Гурський поділяє давню Польщу з погляду кліматичного (температури, опадів,

напрямку вітрів) на 9 зон або смуг: 1. Центральна (Варшава), 2. Західна (Познань), 3. Південно-Західна (Краків), 4. Смуга низовин Сану і Бугу (Пилява), 5. Смуга поріччя Вісли і Дністра (Львів і Тернопіль), 6. Південно-Східна (Городище), 7. Смуга Дніпровська (Пінськ), 8. Смуга північна (Вільно), 9. Смуга Карпатська. Опираючись на думку автора можемо вказати, що повіт Могилівський, якщо розглянути всі його кліматичні характеристики, входить до п'ятої і шостої смуг. Більша його частина входить до шостої смуги [7].

У 20-х роках ХХ століття, в епоху так званого «українського ренесансу», краєзнавчий рух набув всенародного визнання, став важливим чинником державотворення. На всіх рівнях відбувалося активне дослідження історії, природи, економіки, культури. Не було виключенням й Поділля. Яскраву сторінку в дослідження краю вписав Кабінет виучування Поділля, який був відкритий у 1924 році у Вінниці за ініціативою А.І.Ярошевича та В.Д.Отамановського. Одним з найактивніших діячів Кабінету виучування Поділля був метеоролог, піонер синоптичної служби в Україні, професор Л.Г.Данилов (1874-1928) [2]. Він народився 14 грудня 1874 року в Оренбурзі. У 1895 році закінчив фізичний факультет Казанського університету. Л.Г.Данилов прийняв запрошення професора О.В.Клосовського, який очолював метеорологічну обсерваторію при Новоросійському (Одеському) університеті, переїхати в Україну.

З 1916 року він спочатку завідує метеорологічним відділом Плотнянської сільськогосподарської дослідної станції, з 1918 року - Агrometeorологічним бюро Подільського губернського земства, а з 1920 року працює метеорологом Одеського губернського земського відділу [3]. Перебуваючи в Одесі, Л.Г.Данилов приступає до практичної реалізації своїх досліджень, обґрунтовує перші довготермінові прогнози погоди, спочатку на 1-2 тижні вперед, а згодом і на місяць [10].

Восени 1922 року у Вінниці був відкритий Подільський відділ Української метеорологічної служби. Очолив його професор Л.Г.Данилов (1874-1928), який ще з 1918 року згідно з розпорядженням Подільського земства здійснював керівництво агrometeorологічним бюро. З 1921 року вчений жив та працював у Вінниці. Упродовж 1921-1923 років завідував службою погоди Подільського відділу Сільськогосподарського наукового комітету України, а в 1923-1925 роках був головою цього відділу [6].

Завдяки його зусиллям було відновлено роботу пошкодженої в часи громадянської війни метеорологічної мережі Поділля, за розробленою вченим методикою склалися перші довгострокові прогнози погоди для Поділля. Місто Вінниця стало одним із небагатьох в Україні, де був сформований прогнозувальний центр [5]. Очолюваний Л.Г.Даниловим Подільський відділ Укрмету здійснював керівництво мережею метеорологічних станцій Поділля, кількість яких завдяки зусиллям вченого зросла у 1926 році до 70.

Підсумком праці вченого стала книга «Клімат Поділля» видана Кабінетом як перший випуск «Енциклопедії Поділлязнавства». На підставі дуже розрізаних даних спостережень місцевих метеорологічних станцій та за літературними джерелами Л.Г.Данилов дав загальну характеристику клімату Поділля [6]. В роботі він хронологічно описує історію метеорологічних спостережень на Поділлі, характеризує розподіл температури, опадів, хмарності, атмосферного тиску, вітрів Поділля, виділяє кліматичні райони, показує значення прогнозу для господарських потреб. В праці він стверджує, що через територію Поділля проходить головна «вітророзподільна» лінія всього суходолу північної півкулі, яка простягається в межах регіону від Могилів-Подільського до Гайсина. На північ від цієї лінії переважає вплив вологих атлантичних повітряних мас із заходу та півдня, а на південь - сухих континентальних зі сходу. Крім того, проходження цієї лінії через територію Поділля зумовлює, на думку вченого, утворення місцевих циклонів і відповідно збільшення кількості опадів. Така особливість циркуляції призводить до того, що для території Поділля, особливо її північної та східної частини, характерна значна хмарність й найбільша в Україні кількість атмосферних опадів, а також нижча, ніж в сусідніх регіонах, середньорічна температура повітря. Він виділяє чотири кліматичні райони: північно-наддністрянський, південно-наддністрянський, північно-надбузький та південно-надбузький. Райони, що обіймають територію Придністров'я мають значно тепліший клімат. Визначну роль на думку вченого, відіграє вододіл Південного Бугу та Дністра, який є перпоною для поширення у Придністров'я холодних північно-східних вітрів. Для північно-наддністрянського району характерний м'який вологий клімат з теплою зимою,

майже повною відсутністю посух, тоді як південно-наддністрянський район такий же теплий, але більш посушливий. Для південно-надбузького району властиві висока амплітуда температур упродовж року та недостатня зволоженість, в той час як північно-надбузький район відрізняється великою кількістю опадів, значною хмарністю та зниженими температурними показниками, чим, на думку Л.Г.Данилова, нагадує клімат центральних регіонів європейської частини Росії [2]. На думку автора, недоліком цієї праці є те, що в ній використано досить мало цифрового матеріалу [3]. Негативною рисою цієї праці є те, що вона не має жодної карти.

У 1926 році підготовлена до друку праця «Клімат Південного Поділля» (395 стор., близько 100 таблиць), яка була написана на основі матеріалів, зібраних автором упродовж 1916-1918 років під час роботи на Плотнянській сільськогосподарській дослідній станції. На метеорологічних станціях проводилися фенологічні спостереження, вимірялись опади, визначалась вологість ґрунту на колгоспних полях, визначались умови зимівлі озимих. Дані спостережень систематично друкувались в «Декадному бюлетені Укрмету». У 1930 році на Поділлі вели спостереження 57 дощомірних станцій III розряду [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Belke G. Rys historyi naturalnej Kamiecca Podolskiego, poprzedzony krytk wiadomości o pracach uchonych w przedmiotach geologii, paleontologii, botaniki i zoologii, w Polsce w XIX wieku. - Warszawa, 1859. - 114s.
2. Гальчак С. Поділля: природа, людина - еволюція, історичний розвиток / Сергій Гальчак. - Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2006. - 368 с.
3. Костриця М.Ю. Професор Л.Г.Данилов - дослідник Поділля / М.Ю.Костриця // Дунаєвщина очима дослідників, учасників і свідків історичних подій: Зб. наук. праць. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2003. - № 3. - с. 318-321.
4. Niedzwiecki M. Powiat Podhajecki pod wzgledem geograficznym, statystycznym i historycznym. - Stanislawow, 1896. - 192s.
5. Півошенко І.М. Професор Л.Г.Данилов - один з перших синоптиків довгострокових прогнозів погоди / І.М.Півошенко // Українській географічний журнал. - 1997. - № 1. - С. 56-58.
6. Півошенко І.М. Клімат Вінницької області / І.М.Півошенко. - Вінниця: Виноблдрукарня, 1997. - 240 с.
7. Powiat Mohylowski w gubernii Podolskiej. Opis geograficzno-historyczny wszystkich miest, miasteczek, wsi, przysioikyw, futoryw. - Wiadyslaw Pobyg-Gyrski. - Krakow, Czasu, 1902. - 347 s.
8. Siownik geograficzny krylewstwa Polskiego i innych krajow siowiacskich /Pod. redakcy№ B. Chlebowskiego i W.Walewskiego. t.8. - Warszawa: Wieku, 1887. - s.443-460.
9. Swicki T. Opis staroitynej Polski. T.2. - Warszawa, Druk. Piiaryw, 1828. - 385s.
10. Хргиан А.Х. Очерки развития метеорологии / Александр Христофорович Хргиан. - Л.: Гидрометеиздат, 1948. - 352 с.

Процик О.

Науковий керівник – доц. Григорук А.А.

ГОЛОВНІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Головна мета економічної політики української держави полягає в покращенні якості життя українських громадян. З економічної точки зору, найважливішою передумовою досягнення цієї мети є високе та стійке економічне зростання. Головною цінністю успішної економічної стратегії і найкращим шляхом досягнення стійкого економічного зростання є підтримка економічної свободи. Економічна свобода складається з трьох базових компонентів: розширення прав і можливостей індивідів та компаній здійснювати вибір, відкритої конкуренції та відсутності дискримінації.

Сучасне економічне положення України в економічному світовому просторі вимагає негайного покращення ситуації. Від розвитку економіки, бізнесу сьогодні залежить економічна могутність держави, соціально-політична стабільність, спроможність виконання державою соціальних гарантій, що закріплені в Конституції України.

Через свою економічну відсталість та завдяки значному людському потенціалу, великому споживчому ринку, забезпеченості природними ресурсами та іншим перевагам, Україна має унікальну можливість для різкого прориву. Ми можемо уникнути деяких помилок наших сусідів і опанувати найновіші, продуктивні технології, упровадити найпростіше, найбільш сприятливе для бізнесу законодавство та застосувати найкращі з наявних бізнес-практик. Це